Bytí ve svobodě v kontextu aktuálních společenských nálad

Homo est creatura indeterminata, quae in infinito infinite seipsam agens. – Johann Amos Comenius, Consultatio

Martin Kundrát, Gymnázium Říčany, příspěvková organizace

Člověk je neurčenou bytostí, jež sama sebe nekonečně a do nekonečna utváří.[1] Tak zní překlad výroku Jana Amose Komenského, v jehož světle se tento esej zabývá interpretací svobody ve světě okolo nás. Máme-li se však zabývat otázkami o svobodě, musíme si nejprve říci, co to svoboda vlastně je.

Jak to již u filozofických či sociologických pojmů bývá, definice svobody není jednoznačná a různí autoři se v ní rozcházejí. V nejširším slova smyslu lze svobodu chápat jako možnost jednat, jak chci. Tak ji definuje i Aristotelés, když říká, že všechna jednání lze rozdělit na dobrovolná a nedobrovolná a že svoboda se vztahuje k těm prvním.[2] V tomto užším slova smyslu však dle mého názoru nemá cenu se svobodou zabývat, neboť, přihlédneme-li k tomu, že žijeme v právním státu a řídíme se zákony, které nám některá jednání zakazují, není v našem okolí naplňována. Proto je nutné rozlišovat svobodu v užším slova smyslu, která je spojená s odpovědností, a libovůli. Immanuel Kant říká, že naše mravní autonomie tkví ve schopnosti uznat druhého rovněž jako autonomní bytost, z čehož vyvozuje kategorický imperativ, předepisující jednat s ohledem na hodnotu druhého.[2] Tak ostatně chápe svobodu i Deklarace práv člověka a občana vzniklá za Velké francouzské revoluce, v níž se píše, že *„IV. - Svoboda spočívá v možnosti činit vše, co neškodí druhému. Požívání přirozených práv člověkem nemá tedy jiná omezení než ta, jež zajišťují požívání stejných práv ostatním členům společnosti. Tato omezení může stanovit jedině zákon.“*[3] Na tento dokument navazuje i Všeobecná deklarace lidských práv OSN, kterou se Česká republika řídí, a v níž je psáno, že *„Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti. (čl. 29, odst. 2)“*[4] Aneb – jak říká mnohými užitími již zprofanovaná věta – svoboda člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého.

Žijeme tedy ve svobodě? Jedna ze svobod, která je v českém, ale i evropském veřejném prostoru diskutována nejvíce, je svoboda projevu, svoboda slova. Vycházíme-li z druhé definice svobody, která zde byla uvedena, můžeme jednoduše vyvrátit argumenty osob, které tvrdí, že v České republice touto svobodou nedisponujeme. Jistě, není možné říkat úplně cokoliv, co se mi zlíbí, což odporuje první nastíněné definici, ale jak již bylo uvedeno, nelze ji v moderní době takto chápat, což ostatně potvrzuje i český ústavní řád, jehož součástí je Listina základních práv a svobod, v níž se píše, že *„Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých,*

[1] ČÍŽEK, Jan. Filosoficko-teologická koncepce člověka v emendačním díle Jana Amose Komenského. Online, disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Dostupné z: http://old.kfil.upol.cz/doc/pgs/jan_cizek/Disertace_Cizek_Jan.pdf?lang=en. [cit. 2025-11-27].
[2] SOBOTKA, Milan. Svoboda – Sociologická encyklopedie. Online. In: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Sociologická encyklopedie. 2020. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Svoboda. [cit. 2025-11-27].
[3] Deklarace práv člověka a občana. Online. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskych.pdf. [cit. 2025-12-18].
[4] Všeobecná deklarace lidských práv. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/3156327/Vseobecna_deklarace_lidskych_prav.pdf. [cit. 2025-12-18].

bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. (čl. 17, odst. 4)"[5] Pokud bychom se řídili první definicí svobody, tj. tím, že jde o možnost konat cokoliv, co se mi zlíbí, nutně bychom museli dojít k závěru, že svoboda může existovat jen v naprosté anarchii. Jistě, i to je validní názor, nicméně samozvaní bojovníci za svobodu slova většinou tak daleko ve své argumentaci nezacházejí. Příkladem nechť je např. herní vývojář Daniel Vávra, zakládající člen *Společnosti pro obranu svobody projevu (SOSP)*. Tento spolek 19. listopadu 2025 již podruhé uděloval ceny SOSP za svobodu projevu, v nichž ocenil in memoriam např. Charlieho Kirka, amerického ultrakonzervativního aktivistu, či Dominika Duku, nedávno zesnulého kardinála.[6]

Kardinál Duka byl oceněn za svobodu projevu, ačkoliv v roce 2016 například hlásal, že *„interrupce jsou horší teror než útoky atentátníků"*.[7] Reagoval tak na tehdejší islamistický terorismus. V roce 2022 pak v souvislosti s ruskou agresí na Ukrajině konstatoval, že ruští vojáci, kteří na Ukrajině znásilňují ženy a dívky, jsou často sami *„obětí těch nejsilnějších emocí a vášní"* a hrůza z boje že je přivádí do amoku.[8] To, že je i tak prý neomlouvá, na výroku mnohé nemění. Věty, jež kardinál Duka pronesl, jsou zde uvedeny proto, aby bylo ukázáno, co je podle obránců svobody slova, jakými např. Vávrova SOSP je, třeba bránit. Jsou to nenávistné výroky, které ostrakizují ženy, jež podstoupí umělou interrupci, ženy, pro které mnohdy nejde o snadné rozhodnutí, ženy, které se nacházejí ve velmi tíživé životní situaci. Jsou to výroky, které se navážejí do osobní svobody druhých a snaží se ji omezit.

Jistě, bylo by možné argumentovat tím (a církevní hodnostáři to často dělají), že jde o „ochranu veřejné mravnosti" ve smyslu Všeobecné deklarace lidských práv i Listiny základních práv a svobod. Nebudu zastírat, že já osobně mám se zakotvením mravnosti v legislativě poněkud problém, neboť si myslím, že ne všechny věci, které jsou legální, jsou morální (což je dle mého názoru správně) a naopak. Morálka je z mého pohledu záležitost velmi individuální a fluidní, lehce ovlivnitelná aktuální společenskou náladou, věkem atd. V ústavním pořádku je nicméně nějakým způsobem ukotveno to, že je k ní přihlíženo. Argument o (ne)morálnosti potratů však lze jednoduše vyvrátit, neboť v průzkumu z roku 2023 79 % českých občanů zastávalo názor, že žena má o umělé interrupci rozhodnout sama.[9] Dominik Duka chtěl ženám upírat právo na rozhodování o vlastním těle a zahrnoval je nenávistí. Označoval agresory za oběti. Přitom právě on jakožto teolog mohl vědět, že křesťanství hlásá lásku k bližnímu.[10] Nevím, já si pod láskou představuji něco jiného.

Jakožto argument na závěr uveďme to, že reakcí, která na kardinálovy výroky přišla, bylo pouze veřejné rozhořčení a odsouzení těchto výroků. Nikdo Dominika Duku neperzekuoval za to, co pronesl. Lidé se jen v naprostém souladu se svobodou slova vyjadřovali k tomu, co bylo řečeno. Nelze tedy říci, že by veřejnost chtěla nějakým způsobem utlačovat kardinálovu svobodu. To však neplatí pro Dominika Duku, který se v několika případech rozhodl podat žalobu, když měl pocit, že se o něm někdo vyjadřuje hanlivě. Mimo

[5] Listina základních práv a svobod. Online. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html. [cit. 2025-12-18].
[6] SPOLEČNOST PRO OBRANU SVOBODY PROJEVU. Naše porota předala další ceny za svobodu projevu. Online. Společnost pro obranu svobody projevu. 2025. Dostupné z: https://www.sosp.cz/drzitele-oceneni-za-svobodu-projevu-2025/. [cit. 2025-11-27].
[7] Duka: Interrupce jsou horší teror než útoky atentátníků. Online. Novinky.cz. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/domaci-duka-interrupce-jsou-horsi-teror-nez-utoky-atentatniku-347594. [cit. 2025-11-27].
[8] STRNAD, David. Kardinál Duka: Znásilňující ruský voják je obětí emocí. Online. Novinky.cz. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/domaci-kardinal-duka-znasilnujici-rusky-vojak-je-obeti-emoci-40395055. [cit. 2025-11-27].
[9] *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023*. Online. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5683-verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-prostituci-duben-kveten-2023. [cit. 2025-12-18].
[10] BIBLENET.CZ. Pasáž: matous 22,39-39. Online. Biblenet.cz. 2025. Dostupné z: http://www.biblenet.cz/app/bible/passage?passagePath.path=matous%2022,39-39. [cit. 2025-11-27].

novináře[11] šlo i o divadlo, které neúspěšně zažaloval roku 2022.[12] Lze opravdu označit někoho, kdo kolem sebe mává žalobami, jakmile o něm řekne někdo něco nepěkného, za bojovníka za svobodu slova?

Tuto vlastnost má též Tomáš Vandas, předseda Dělnické strany, která jako jediná politická strana v samostatné České republice byla soudně zakázána. Učinil tak Nejvyšší správní soud na základě toho, že propagovala xenofobní názory, pořádala pogromy a vykazovala neonacistické prvky, které ohrožovaly demokracii. Mimo to, že vydal zákaz na základě zákona, který se týká politických stran a hnutí, respektoval i Listinu základních práv a svobod, neboť soudně zasáhl do svobody projevu, protože ohrožovala práva a svobody druhých (viz výše). Dělnická strana se odvolala k Ústavnímu soudu, který konstatoval, že Nejvyšší správní soud nikterak nepochybil a že odvolání je naprosto nepodložené.[13] Když pak Tomáše Vandase v pořadu České televize Události komentáře dne 14. února 2025 český politický komentátor Jindřich Šídlo označil za *„známého českého nacistu“*, podal na něj bývalý předseda strany a nynější zastupitel obce Bílina Vandas trestní oznámení.[14] Přitom Jindřich Šídlo jen opakoval to, co již předtím konstatoval Ústavní soud.

Myslím si, že z výše uvedených příkladů je patrné a je možné konstatovat, že v České republice máme dle ústavního řádu zaručenou svobodu slova. Žijeme ve svobodě. Žijeme v demokratickém státě[15], díky čemuž má každý občan právo se podílet na chodu věcí veřejných. A možná právě pro onu nebývalou míru svobody, možnost dělat téměř vše, co člověka napadne, si mnohdy neuvědomujeme, že máme vlastní svobodu do velké míry ve vlastních rukách. Vždyť o našem životě rozhodujeme, až na některé drobnosti, téměř výhradně sami. Sami si určujeme, co budeme dělat, jak budeme trávit svůj čas, jaké si zvolíme zaměstnání a kde budeme pracovat, což za doby minulého režimu rozhodně samozřejmé nebylo. Příkladem nechť jsou například umístěnky, pomocí nichž tehdy po vystudování vysoké školy stát určoval, kde budou lidé vykonávat své zaměstnání. Proti umístěnkám nebylo odvolání.[16] Dnes by se jednalo o porušení svobody pohybu a pobytu dle Listiny základních práv a svobod (čl. 14, odst. 1).[5]

Proč tedy máme jako společnost pocit, že nežijeme ve svobodě? Neschopnost bytí ve svobodě často ovlivňuje jen to, že nemáme dostatek síly či energie na to, abychom ji plně využili. Domnívám se, že to může být způsobeno právě i tím, že za minulého režimu to bylo přesně naopak. Češi si ještě nezvykli brát svůj osud do vlastních rukou, Češi si nezvykli na svobodu. Svoboda je pro mnohé z nás komplikace, nikoliv výsada. To dokládá i průzkum z dubna 2024, v němž 27 % dotazovaných odpovědělo, že *„Za určitých okolností může být autoritativní způsob vládnutí lepší než demokratický. “*[17]

---

[11] VACULÍK, Radim. Kardinál Duka chce u soudu tři miliony a omluvu za články o tunelování církve. Online. Novinky.cz. 2024. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/domaci-kardinal-duka-chce-u-soudu-tri-miliony-a-omluvu-za-clanky-o-tunelovani-cirkve-40501474. [cit. 2025-11-27].

[12] ULBRICHOVÁ, Natálie. Kardinál Duka neuspěl se stížností na divadla u Ústavního soudu. Online. Seznam zprávy. 2022. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kardinal-duka-neuspel-se-stiznosti-na-divadla-u-ustavniho-soudu-216592. [cit. 2025-11-27].

[13] *Ústavní soud odmítl návrh Dělnické strany proti jejímu rozpuštění.* Online. Ústavní soud. Dostupné z: https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-odmitl-navrh-delnicke-strany-proti-jejimu-rozpusteni. [cit. 2025-12-18].

[14] ŠÍDLO, Jindřich a TÝM ŠŤASTNÉHO PONDĚLÍ. Šťastné pondělí: Šídlo proti nacismu. Moderátor čelí trestnímu oznámení. Online. *Seznam zprávy.* Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/porady-stastne-pondeli-jindricha-sidla-9-sezona-stastne-pondeli-sidlo-proti-nacismu-moderator-celi-trestnimu-stihani-271013. [cit. 2025-12-18].

[15] Democracy index. Online. Our World in Data. 2025. Dostupné z: https://ourworldindata.org/grapher/democracy-index-eiu. [cit. 2025-11-27].

[16] REDAKCE DENÍKU.CZ. „Kouzelné“ umístěnky. Pracovali jste i na místě, na které jste vůbec nechtěli. Online. *Deník.cz*. Dostupné z: https://berounsky.denik.cz/z-regionu/kouzelne-umistenky-pracovali-jste-i-na-miste-na-ktere-jste-vubec-nechtebr-202201.html. [cit. 2025-12-18].

[17] *Česká veřejnost o fungování demokracie a nedemokratických alternativách politického systému – duben/květen 2024*. Online. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5839-ceska-verejnost-o-fungovani-demokracie-a-nedemokratickych-alternativach-politickeho-systemu---duben-kveten-2024. [cit. 2025-12-18].

Člověk je neurčenou bytostí, jež sama sebe nekonečně a do nekonečna utváří. Na svém utváření máme hlavní podíl my. Svoboda existence může být zhacena tím, že starosvětsky a úzkoprse budeme odmítat vše nové (např. to, že ženy mohou svobodně rozhodovat o svém těle). Může však být i naplněna – tím, že nebudeme mít klapky na očích. Tím, že budeme respektovat autonomii ostatních tak, jak říká I. Kant. Tím, že se budeme snažit pochopit skrze dialog jednání ostatních lidí a nebudeme jim v něm bránit, neohrožuje-li ostatní. O svém svobodném životě rozhodujeme v dnešní době téměř výhradně sami. Je naší zodpovědností. A to může být děsivé. Ale je to tak správně.

Zdroje

- ČÍŽEK, Jan. Filosoficko-teologická koncepce člověka v emendačním díle Jana Amose Komenského. Online, disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. Dostupné z: http://old.kfil.upol.cz/doc/pgs/jan_cizek/Disertace_Cizek_Jan.pdf?lang=en. [cit. 2025-11-27].
- SOBOTKA, Milan. Svoboda – Sociologická encyklopedie. Online. In: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Sociologická encyklopedie. 2020. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Svoboda. [cit. 2025-11-27].
- Deklarace práv člověka a občana. Online. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/udalosti/Deklarace-prav-lidskych-a-obcanskych.pdf. [cit. 2025-12-18].
- Všeobecná deklarace lidských práv. Online. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/3156327/Vseobecna_deklarace_lidskych_prav.pdf. [cit. 2025-12-18].
- Listina základních práv a svobod. Online. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html. [cit. 2025-12-18].
- SPOLEČNOST PRO OBRANU SVOBODY PROJEVU. Naše porota předala další ceny za svobodu projevu. Online. Společnost pro obranu svobody projevu. 2025. Dostupné z: https://www.sosp.cz/drzitele-oceneni-za-svobodu-projevu-2025/. [cit. 2025-11-27].
- Duka: Interrupce jsou horší teror než útoky atentátníků. Online. Novinky.cz. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/domaci-duka-interrupce-jsou-horsi-teror-nez-utoky-atentatniku-347594. [cit. 2025-11-27].
- STRNAD, David. Kardinál Duka: Znásilňující ruský voják je obětí emocí. Online. Novinky.cz. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/domaci-kardinal-duka-znasilnujici-rusky-vojak-je-obeti-emoci-40395055. [cit. 2025-11-27].
- *Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023*. Online. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5683-verejne-mineni-o-interrupci-eutanazii-a-prostituci-duben-kveten-2023. [cit. 2025-12-18].
- BIBLENET.CZ. Pasáž: matous 22,39-39. Online. Biblenet.cz. 2025. Dostupné z: http://www.biblenet.cz/app/bible/passage?passagePath.path=matous%2022,39-39. [cit. 2025-11-27].
- VACULÍK, Radim. Kardinál Duka chce u soudu tři miliony a omluvu za články o tunelování církve. Online. Novinky.cz. 2024. Dostupné z: https://www.novinky.cz/clanek/domaci-kardinal-duka-chce-u-soudu-tri-miliony-a-omluvu-za-clanky-o-tunelovani-cirkve-40501474. [cit. 2025-11-27].
- ULBRICHOVÁ, Natálie. Kardinál Duka neuspěl se stížností na divadla u Ústavního soudu. Online. Seznam zprávy. 2022. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kardinal-duka-neuspel-se-stiznosti-na-divadla-u-ustavniho-soudu-216592. [cit. 2025-11-27].
- *Ústavní soud odmítl návrh Dělnické strany proti jejímu rozpuštění.* Online. Ústavní soud. Dostupné z: https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-odmitl-navrh-delnicke-strany-proti-jejimu-rozpusteni. [cit. 2025-12-18].
- ŠÍDLO, Jindřich a TÝM ŠŤASTNÉHO PONDĚLÍ. Šťastné pondělí: Šídlo proti nacismu. Moderátor čelí trestnímu oznámení. Online. *Seznam zprávy.* Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/porady-stastne-pondeli-jindricha-sidla-9-sezona-stastne-pondeli-sidlo-proti-nacismu-moderator-celi-trestnimu-stihani-271013. [cit. 2025-12-18].
- Democracy index. Online. Our World in Data. 2025. Dostupné z: https://ourworldindata.org/grapher/democracy-index-eiu. [cit. 2025-11-27].
- REDAKCE DENÍKU.CZ. „Kouzelné“ umístěnky. Pracovali jste i na místě, na které jste vůbec nechtěli. Online. *Deník.cz*. Dostupné z: https://berounsky.denik.cz/z-regionu/kouzelne-umistenky-pracovali-jste-i-na-miste-na-ktere-jste-vubec-nechtebr-202201.html. [cit. 2025-12-18].
- *Česká veřejnost o fungování demokracie a nedemokratických alternativách politického systému – duben/květen 2024*. Online. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5839-ceska-verejnost-o-fungovani-demokracie-a-nedemokratickych-alternativach-politickeho-systemu---duben-kveten-2024. [cit. 2025-12-18].